

אלינה ברונסקי "תבשילים חריפים מהמטבח הטטארי"

אלינה ברונסקי "תבשילים חריפים מהמטבח הטטארי", (תרגמה מגרמנית נועה קול), הוצאת הכורסא ומודן הוצאה לאור, 2018, 335 עמ'

קשה עד מאוד לרצות את גיבורת הספר רוזה אחמנטובה, בעצם זה אולי בלתי אפשרי. אין מי שלא זוכה לנחת זרועה, או ליתר דיוק, נחת לשונה. היא נשואה לבעל שאיננו מציאה גדולה, והיא לא טורחת אפילו לכנותו בשמו הפרטי אלא בשם משפחתו בלבד (קלגנוב). בתה סולפיה היא טיפשה ולא יפה ואת זאת אומרת דווקא רוזה עצמה (למרות שייתכן שאחרים יחשבו אחרת). רוזה רק מקווה כי "יימצא גבר כלשהו שיימשך כל כך לטיפשותה עד שלא יבחין ברגליה העקומות".

כשבתה (הטפשה והמכוערת כבר אמרנו?) נכנסת להריון בלתי מוסבר, כועסת רוזה ומנסה לפתור את הבעיה בשיטה הסובייטית הישנה, הפלה. אלא שבניגוד לכל הסיכויים נולדת תינוקת בריאה וצווחנית. רוזה קוראת לה אמינט על שם סבתה, ומכאן ואילך משתנים חייה. עיקרם כעת הוא להגן על אמינט ולגדלה להצלחה ולחיים נוחים ומאושרים. זאת יש לעשות כמובן תוך כדי התגברות על רצונותיהם ומאווייהם של האחרים, אמה של אמינט למשל.

מכיוון שרוזה היא גם מעשית הרי הדרך הטובה ביותר היא למצוא לסולפיה גבר שמטרתו תהיה לדאוג לאמינט (גם אם לגבר ולסולפיה יש רעיונות אחרים).

רוזה פועלת בכיוון זה ללא היסוס ובמרץ רב, ומצליחה. לצערנו, יותר מפעם אחת, אך לא ניכנס לפרטים כדי לא לפגוע בהנאת הקריאה.

בעייתי להיות שווה נפש לדמותה של רוזה. אין ספק שהיא תמצית האגוצנטריות. מסוג הנשים המשוכנעות שהעולם במשבר משום שאלוהים לא מתייעץ איתן ("שלחתי את תודתי האילמת לאלוהים, בספונטניות, מתוך נימוס, כדי שלא ירגיש מיותר לגמרי"). היא סמוכה ובטוחה בכישוריה וביכולתה ("שווה זהב" בלשונה), היא יודעת יותר טוב מכולם מה טוב להם/ן, וכמובן היא תמיד צודקת. היא גם מנהלת את כל הסובבים אותה, או לכל הפחות סבורה כך. למותר לציין שלדעתה היא יפה, רגליה מושכות, היא חכמה להפליא, ואין אלא להתפלא על העולם שלא תופס זאת בעצמו. רוזה מגדירה את עצמה טטארית אך אין לה כל יידע אמיתי בתרבות הטטארית משום שהתייממה בגיל צעיר. אך זה איננו מפריע לה לייחס לעצמה תכונות שהיא סבורה שהן טטאריות (חיוביות למדי יש לציין).

הספר מסופר כולו בגוף ראשון כשהמספרת היא רוזה עצמה (איך לא...). הכל מתואר ומשורטט מנקודת מבטה הבלעדית. היא שופטת את כולם לחומרה אך לא מהססת לנצל כל הזדמנות לשיפור מצבה ומצב נכדתה. כשאחד ממחזרי בתה מתברר כיהודי, הוא מוזמן לביתה ורוזה טורחת להכין לו גפילטע-פיש שעליו היא אומרת "הגפילטע פיש התגלה כסוג של קציצת דגים קרה, ועבדתי עליו שעות רק כדי לגלות שאין לו טעם בכלל". היהודי הנ"ל גם חושב לעלות לישראל ורוזה מסכימה עם כך למרות שמדובר בארץ "שבה יש סופות חול ואין אותיות נורמליות".

הרקע לספר הוא רוסיה של שנות השמונים והתשעים של המאה שעברה. הימים הם ימי מחסור והחיים הם חיי עוני. המצרכים ניתנים בהקצבה אם הם בכלל קיימים והמסגרות מתפרקות. יש תחושת משבר באוויר, ורבים מחפשים דרך כלשהו לצאת מרוסיה. גם רוזה מחפשת ומוצאת דרך

הקריאה היא חמוצה-מתוקה,
הומור טראגי ומריר. בדף אחד אנו
כועסים על רוזה על התנהגותה, ובדף
השני סולחים לה ואפילו מחייכים,
וחוזר חלילה.

להגיע לגרמניה, ושם מתרחש החלק האחרון של העלילה. הרקע המדכא של רוסיה בשלהי התקופה הסובייטית מתחלף בחברת השפע הגרמנית. אך אלו וגם אלו מתוארים לנו מנקודת מבט אחת, מבטה של רוזה הבודק כיצד אלו יכולים לעזור לה, ותו לא.

המחברת, אלינה ברונסקי גדלה ברוסיה עד גיל 14, אז היגרה עם משפחתה לגרמניה. בשתי השפות היא שולטת ברמת שפת אם, אך מעדיפה לחלק בין העבודה לחיים האישיים. עם ילדיה ועל נושאים רגשיים היא מדברת ברוסית בעוד שפת עבודתה היא גרמנית. מאותה סיבה של 'ניתוק בין הרשויות' השם 'אלינה ברונסקי' הוא שמה הספרותי של המחברת ולא האמיתי. אביה הוא יהודי, ולדבריה היא, קשה לה להגדיר את עצמה. "אני לא גרמניה. אני לא יודעת אם אני רוסייה, אני תמיד אומרת שאני סופרת שכותבת בגרמנית אבל בוודאי שאינני גרמניה. אולי אני קצת רוסייה וקצת יהודייה". ההיסטוריה שלה מסבירה כנראה את מקורות כתיבתה. "תבשילים חריפים" הוא ספרה השני שתורגם לעברית. קדם לו הספר "פארק הרסיסים" שבמרכזו גם דמות של מהגרת (דווקא נערה ולא סבתא כמו במקרה שלפנינו).

היחס של הקורא לרוזה ולספר כולו הוא אמביוולנטי. מצד אחד קשה שלא לכעוס על נטישת אנשים ברגע שמסתבר שהם אינם מועילים, על משחק ברגשות משיקולים ציניים, ועל התעלמות מכל שיקול מוסרי בדרך למטרה. מצד שני קשה שלא להתרשם מעבודתה הקשה, ממסירותה לנכדתה, ומניסיונה קורע הלב לעתים, להצליח למרות כל הקשיים. הקריאה היא חמוצה-מתוקה, הומור טראגי ומריר. בדף אחד אנו כועסים על רוזה על התנהגותה, ובדף השני סולחים לה ואפילו מחייכים, וחוזר חלילה. אפילו הסיום משאיר אותנו לא מרוצים לגמרי. אבל תהיה דעתנו על רוזה אשר תהיה, הספר עצמו כתוב היטב.

מומלץ לקריאה לכל מי שאינם חוששים מגיבורה לא טיפוסית שלא תמיד מתנהגת כשורה, ויכולה אף לעצבן.